

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ.
В.Н.КАРАЗІНА**

ФІЗИКО-ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра безпеки життєдіяльності

**ЗАТВЕРДЖУЮ
ЗАВІДУЮЧИЙ КАФЕДРИ**

“ _____ ” _____ 20__ р.

_____ доцент Адаменко М.І.
(науковий ступінь, наукове звання, прізвище та ініціали автора)

**ЛЕКЦІЯ №8
УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.
(повне найменування теми лекції)**

З навчальної дисципліни _____ Безпека життєдіяльності

Обговорено на засіданні кафедри

“ _____ ” _____ 20__ р.

Протокол № _____

ЗМІСТ

ВСТУП

ОСНОВНА ЧАСТИНА

- 1. УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.**
- 2. ЕКСПЕРТИЗА, ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ, СПОСТЕРЕЖЕННЯ І МОНІТОРИНГ ДОВКІЛЛЯ ЛЮДИНИ.**
- 3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ НЕВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ**
- 4. ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ПО УПРАВЛІННЮ ТА НАГЛЯДУ ЗА БЕЗПЕКОЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

ЛІТЕРАТУРА

1. Типова навчальна програма нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для вищих навчальних закладів, затверджена заступником міністра освіти і науки, молоді та спорту України 31.03.2011р.
2. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. / О.С. Баб'як, О.М. Сітенко, І.В. Ківва та ін. – Х.: Ранок, 2000. – 304 с.
3. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1
4. Заплатинський В., Матис Й. Безопасность в эру глобализации. Монография. – ЦУЛ, 2010.- 142.
5. Іванова І.В., Заплатинський В.М., Гвоздій С.П. "Безпека життєдіяльності" навчально-контролюючі тести. – Київ: "Саміт-книга", 2005. – 148 с.

ВСТУП

Поняття про управління БЖД. Перманентний ризик та об'єктивна можливість впливу на рівень безпеки висувають на перший план питання методики та техніки керування безпекою.

Під керуванням БЖД мають на увазі організовану дію на систему «людина-середовище» з метою досягнення бажаних результатів.

Керувати БЖД – це означає свідомо переводити об'єкт з одного стану (небезпечного) в інший (менш небезпечний).

При цьому об'єктивно дотримуються умови економічної та технічної доцільності, порівняння витрат та отримання вигоди.

Системний підхід до управління. Вимога системності полягає в урахуванні необхідного та достатнього числа компонентів, якими визначається безпека.

Найважливіші принципи системного аналізу зводяться до наступного: процес прийняття рішень повинен починатися з виявлення та чіткого формулювання кінцевої мети; всю проблему необхідно розглядати як одне ціле: необхідний аналіз альтернативних шляхів досягнення мети; підмета не повинна вступати в конфлікт із загальною метою.

При цьому мета повинна задовольняти вимоги реальності, предметності, кількісної визначеності, адекватності, ефективності, контрольованості. Формування мети – найбільш складне завдання у керуванні безпекою. Мету слід розглядати як поняття ієрархії. Програма завжди спрямована на досягнення конкретної мети. Це головна мета. Вона поділяється на ряд підлеглих завдань, які вирішуються відповідно до ступеню їх важливості.

Стадії життєвого циклу. Стадії, на яких повинні ураховуватися вимоги безпеки, утворюють повний цикл діяльності, а саме: науковий задум; НДП; ОКР; проект, реалізація проекту; випробування; виробництво; транспортування; експлуатація; модернізація та реконструкція; консервація та ліквідація; поховання. Своєчасне урахування вимог безпеки на кожній стадії обумовлюється не тільки технічними, але й економічними вимогами.

Функції управління БЖД. Управління – це процес, у якому можна в загальному випадку виділити кілька функцій:

- Аналіз та оцінка стану об'єкту.
- Прогнозування та планування заходів для досягнення мети та завдань управління.
- Організація, тобто безпосереднє формування керованої та керуючої систем.
- Контроль, тобто система спостереження та перевірки за ходом організації управління.
- Визначення ефективності заходів.
- Стимулювання, тобто форми впливу, що спонукають учасників управління творчо вирішувати проблеми управління.

Засоби управління БЖД. У БЖД виділяють наступні аспекти:

світоглядний; фізіологічний; психологічний; соціальний; виховний; ергономічний; екологічний; медичний; технічний; організаційно-оперативний; правовий (юридичний); економічний.

Відповідно до аспектів існує багата палітра засобів керування БЖД. До них, зокрема, відносяться: освіта народних мас; виховання культури безпечної поведінки; професійна освіта; професійний відбір; медичний відбір; психологічний вплив на суб'єктів керування; раціоналізація режимів праці та відпочинку; технічні та

організаційні засоби колективного захисту (ЗКЗ); засоби індивідуального захисту (ЗИЗ); система пілг та компенсацій тощо.

Декомпозиція предметної діяльності. Управління безпекою пов'язане з виділенням у складній системі більш простих елементів. Цей процес називається декомпозицією діяльності. Рівень деталізації залежить від особливостей системи, умов та мети керування та від інших факторів. Наприклад, для аналізу звичайного трудового процесу в загальному випадку можна виділити наступні елементи: предмети, засоби та продукти праці; енергія; технологія; інформація; природно-кліматичні фактори; рослини, тварини; працівник колективу. Неважко побачити, що кожний з названих елементів системи за своєю природою системний і за необхідності може піддаватися процесу декомпозиції.

Приблизна схема проектування БЖД. Проектування умов безпеки достатньо складний процес, що вимагає відповідної підготовки осіб, яким він доручається. Приблизна схема дій приведена в табл 6.1.

Т а б л и ц я 6.1. Логічно-методична схема аналізу та проектування безпеки життєдіяльності.

Послідовність дій	Результат дій
1. Декомпозиція проєктованих або існуючих об'єктів на елементи.	Конкретизуються: 1. Предмети праці. 2. Засоби праці: машини, споруди, будівлі. 3. Продукти праці, Напівфабрикати 4. Енергія (електрична, пневматична тощо). 5. Технологічні процеси, операції, дії. 6. Природно-кліматичні фактори. 7. Рослини, тварини. 8. Персонал. 9. Робочі місця, цехи, ділянки тощо
2. Ідентифікація небезпек, створюваних кожним елементом, визначеним у п. 1.	Перелік небезпек
3 Побудова. «дерева причин та небезпек»	Причини небезпек
4. Кількісна та якісна оцінка небезпек, порівняння з допустимими значеннями та рівнем ризику.	Перелік причин та небезпек, захист від яких необхідна.
5. Визначення мети.	Якісне визначення параметрів, які повинні бути досягнуті.
6.Комплексна оцінка об'єктів за параметрами безпеки.	Прийняті інтегральні та бальні показники.
7. Аналіз можливих принципів, методів та засобів забезпечення безпеки, альтернатив.	Набір принципів, методів, альтернатив
8. Аналіз досягнень та недоліків, втрат та вигод по кожній	Вибір прийнятного варіанту.

Послідовність дій	Результат дій
альтернативі.	
9. Аналіз прийнятних методів, принципів та засобів.	Вибір конкретних методів, засобів, принципів.
10. Розрахунки.	Конкретні рішення.
11. Оцінка ефективності.	Показники технічного, соціального, економічного ефектів.

1. УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Для керування безпекою життєдіяльності в Україні Кабінетом Міністрів створено Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення. Очолює Національну раду Віце-прем'єр-міністр України з питань соціальної політики. Для забезпечення її роботи створено секретаріат у кількості 7 чоловік, керівництво яким покладено на відповідального секретаря Національної ради.

В Республіки Крим, обласних, Київській і Севастопольській міських державних адміністраціях ці питання доручені структурним підрозділам з питань охорони праці. До їх складу введені посади спеціалістів у галузі профілактики побутового травматизму.

З метою посилення державного впливу на раціональне використання трудових ресурсів на Міністерство праці покладено проведення організаційно-методичної роботи з профілактики побутового травматизму, для чого в її центральному апараті введено спеціалісти у цій галузі.

Національна рада розробляє і реалізує державну політику в галузі охорони життя людей на виробництві та профілактику побутового травматизму, створює систему державного управління цією галуззю.

В числі інших Національна рада вирішує такі задачі:

- розробляє та здійснює заходи щодо створення цілісної системи державного управління охороною життя людей на виробництві та профілактики побутового травматизму, вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції про вдосконалення цієї системи;
- організує і забезпечує контроль за виконанням законодавчих актів і рішень Уряду України, опрацювання Національної програми і законопроектів, пов'язаних з реалізацією державної політики з питань безпечної життєдіяльності населення, подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо вдосконалення законодавства з цих питань;
- координує діяльність центральних і місцевих органів державної виконавчої влади у галузі охорони життя людей на виробництві та профілактики побутового травматизму;
- організує перевірки діяльності центральних і місцевих органів державної виконавчої влади і заслуховує на своїх засіданнях або засіданнях бюро Національної ради звіти керівників з питань, що входять до її компетенції;
- бере участь у міжнародному співробітництві, сприяє вивченню, узагальненню та поширенню досвіду у галузі охорони життя людей на виробництві та профілактики побутового травматизму, вирішує питання контролю за виконанням укладених договорів і угод у цій галузі.

2. ЕКСПЕРТИЗА, ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ, СПОСТЕРЕЖЕННЯ І МОНІТОРИНГ ДОВКІЛЛЯ ЛЮДИНИ

Експертиза. Метою проведення експертизи техногенно-екологічної безпеки є здійснення контролю за цією безпекою на рівні формування механізмів виникнення чинників впливу.

Експертизі підлягають проекти нормативних актів міністерств, відомств, Уряду Автономної Республіки Крим, місцевих органів державної виконавчої влади, міських, районних у містах Рад, результати дослідницьких і передпроектних робіт, проектні матеріали в усіх галузях народного господарства; техногенно-екологічний стан, що склався в окремих населених пунктах та регіонах в результаті неконтрольованого розвитку та функціонування технічних об'єктів і комплексів, і створює небезпеку виникнення надзвичайних ситуацій; потенційно небезпечні техногенні та природні об'єкти.

Відносини в галузі екологічної експертизи регулюються Законами України «Про екологічну експертизу», «Про охорону навколишнього природного середовища» та іншими актами законодавства України.

Екологічна експертиза – вид науково-практичної діяльності спеціально уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан довкілля та здоров'я людей, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

М е т о ю екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан довкілля та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

О с н о в н и м и завданнями екологічної експертизи є визначення ступеня екологічного ризику і безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності; організація комплексної, науково обґрунтованої оцінки об'єктів екологічної експертизи; встановлення відповідності об'єктів експертизи вимогам екологічного законодавства, санітарних норм, будівельних норм і правил; оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан довкілля, здоров'я людей і якість природних ресурсів; оцінка ефективності, повноти, обґрунтованості та достатності заходів щодо охорони довкілля і здоров'я людей; підготовка об'єктивних, всебічно обґрунтованих висновків екологічної експертизи.

О с н о в н и м и принципами екологічної експертизи є гарантування безпечного для життя та здоров'я людей навколишнього природного середовища; збалансованість екологічних, економічних, медико-біологічних і соціальних інтересів та врахування громадської думки; наукова обґрунтованість, незалежність, об'єктивність, комплексність, варіантність, превентивність, гласність; екологічна безпека, територіально-галузева і економічна доцільність реалізації об'єктів екологічної експертизи, запланованої чи здійснюваної діяльності; державне регулювання; законність.

Об'єктами екологічної експертизи є проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, передпроектні, проектні матеріали, документація по впровадженню нової

техніки, технологій, матеріалів, речовин, продукції, реалізація яких може призвести до порушення екологічних нормативів, негативного впливу на стан довкілля, створення загрози здоров'ю людей.

Екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, що мають значний негативний вплив на стан довкілля та здоров'я людей.

Військові, оборонні та інші б'єкти, інформація про які становить державну таємницю, підлягають екологічній експертизі відповідно до спеціальних законодавчих актів України.

В Україні здійснюється *державна, громадська та інші* екологічні експертизи. Висновки державної екологічної експертизи є обов'язковими для виконання. Приймаючи рішення щодо подальшої реалізації об'єктів екологічної експертизи, висновки державної екологічної експертизи враховуються нарівні з іншими видами державних експертиз.

Висновки громадської та іншої екологічної експертизи мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані під час проведення державної екологічної експертизи, а також під час прийняття рішень щодо подальшої реалізації об'єкта екологічної експертизи.

Державна екологічна експертиза організується і проводиться еколого-експертними підрозділами, спеціалізованими установами, організаціями або спеціально створюваними комісіями Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України, Міністерства охорони здоров'я України, їх органів на місцях із залученням інших органів державної виконавчої влади.

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Перелік цих видів установлюється Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України і Міністерства охорони здоров'я України.

Державній екологічній експертизі підлягають:

- ♦ державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей народного господарства;

- ♦ проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування, схем генеральних планів промислових вузлів, схем розміщення підприємств у промислових вузлах і районах, схем упорядкування промислової забудови, інша передпланова і передпроектна документація;

- ♦ інвестиційні проекти, техніко-економічні обґрунтування і розрахунки, проекти і робочі проекти на будівництво нових та розширення, реконструкцію, технічне переозброєння діючих підприємств; документація за перепрофілювання, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан довкілля, в тому числі військового та оборонного призначення;

- ♦ проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини в галузі забезпечення екологічної (в тому числі радіаційної) безпеки, охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан довкілля та здоров'я людей;

- ♦ документація за впровадження нової техніки, технологій, матеріалів і речовин (у тому числі тих, що закуповуються за кордоном), які можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу та здоров'ю людей.

Крім того, Кабінетом Міністрів України затверджено розроблений Міністерством охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки і Міністерством охорони здоров'я перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, для яких здійснення державної експертизи є обов'язковим.

До таких видів діяльності віднесені наступні.

Атомна енергетика і атомна промисловість (у тому числі видобування і збагачення руди, виготовлення тепловиділюючих елементів для атомних електростанцій, регенерація відпрацьованого ядерного палива, зберігання чи утилізація радіоактивних відходів).

Біохімічне, біотехнічне і фармацевтичне виробництво.

Збір, обробка, зберігання, поховання, знешкодження і утилізація всіх видів промислових і побутових відходів.

Видобування нафти, нафтохімія і нафтопереробка (включаючи всі види продуктопроводів).

Добування і переробка природного газу, будівництво газосховищ.

Хімічна промисловість (включаючи виробництво засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив), текстильне виробництво (з фарбуванням тканин і обробкою їх іншими хімічними засобами).

Металургія (чорна і кольорова).

Вугільна, гірничовидобувна промисловість, видобування і переробка торфу, сапропелю.

Виробництво, зберігання, утилізація і знищення боєприпасів усіх видів, вибухових речовин і ракетного палива.

Виробництво електроенергії і тепла на базі органічного палива.

Промисловість будівельних матеріалів (виробництво цементу, асфальтобетону, азбесту, скла).

Целюлозно-паперова промисловість.

Деревообробна промисловість (хімічна переробка деревини, виробництво деревостружкових і деревоволокнистих плит та інше з використанням синтетичних смол, консервування деревини просочуванням).

Машинобудування і металообробка (з литтям із чавуну, сталі, кольорових металів та хімічною обробкою).

Будівництво гідроенергетичних та гідротехнічних споруд і меліоративних систем, включаючи хвостосховища та шламонакопичувачі.

Будівництво аеропортів, залізничних вузлів і вокзалів, автовокзалів, річкових і морських портів, залізничних і автомобільних магістралей, метрополітенів.

Тваринництво (тваринницькі комплекси продуктивністю більш як 5000 голів і птахофабрики).

Виробництво харчових продуктів (м'ясокомбінати, молокозаводи, цукрозаводи, спиртзаводи).

Обробка продуктів і переробка відходів тваринного походження (переробка шкіри, виготовлення клею і технічного желатину, утиль-заводи).

Будівництво каналізаційних систем і очисних споруд.

Будівництво водозаборів поверхневих і підземних вод для централізованих систем водопостачання населених пунктів, водозабезпечення меліоративних систем, окремих промислових підприємств.

Інші окремі об'єкти, будівництво і експлуатація яких можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, які у кожному конкретному випадку визначаються Мінекобезпеки або його органами на місцях.

Державній екологічній експертизі можуть підлягати екологічні ситуації, що склалися в окремих населених пунктах і регіонах, а також діючі об'єкти та комплекси, в тому числі військового та оборонного призначення, що мають значний негативний вплив на стан довкілля та здоров'я людей.

Правопорушеннями в галузі екологічної експертизи є:

- ◆ порушення встановленого законодавством порядку проведення екологічної експертизи;
- ◆ надання свідомо неправдивих відомостей про екологічні наслідки діяльності об'єкта екологічної експертизи;
- ◆ надання дозволів на спеціальне природокористування; фінансування та реалізація проектів і програм чи діяльності, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, без позитивного висновку екологічної експертизи;
- ◆ здійснення екологічної експертизи неправоздатними підприємствами, установами, організаціями, об'єднаннями громадян та іншими формуваннями;
- ◆ недотримання під час реалізації об'єкта експертизи вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки відповідно до висновку державної екологічної експертизи;
- ◆ незаконне втручання будь-кого у проведення екологічної експертизи;
- ◆ ухилення від надання на законну вимогу державних еколого-експертних органів і формувань необхідних відомостей і матеріалів;
- ◆ підготовка заздалегідь неправдивого висновку державної екологічної експертизи.

Особи, винні в порушенні законодавства в галузі екологічної експертизи, притягаються відповідно до дисциплінарної, адміністративної, цивільної чи кримінальної відповідальності.

Екологічний контроль. Важливою ланкою екологізації життєдіяльності є екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон України.

Здійснення функцій екологічного контролю покладено на Державну екологічну інспекцію Мінекобезпеки, яка спільно з прикордонно-митним контролем здійснює перевірку транспортних засобів, у тому числі літаків, суден, військових кораблів, вантажів, які містять промислову сировину, відходи виробництва, хімічні сполуки, токсичні, хімічні, радіоактивні та інші небезпечні для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовини, пестициди і агрохімікати, всі види риб, дикі тварини і рослини, зоологічні, ботанічні, мінералогічні колекції, мисливські трофеї, що перетинають державний кордон на залізничних станціях, автошляхах, в морських, річкових і повітряних портах.

Основними завданнями служби екологічного контролю в прикордонних пунктах є:

- ◆ контроль за дотриманням міністерствами і відомствами, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та господарювання, громадянами, а також іноземними юридичними та фізичними особами і особами без громадянства, які перетинають кордон України, вимог природоохоронного законодавства України;
- ◆ охорона України від незаконного ввезення на територію України, або транзиту вантажів, які містять промислову сировину, відходи виробництва, хімічні сполуки,

токсичні, хімічні, радіоактивні та інші небезпечні для навколишнього природного середовища і здоров'я людей речовини, пестицидів і агрохімікатів, а також забрудненого баласту на судах;

- ♦ контроль за додержанням екологічних норм та правил транспортними засобами, в тому числі літаками, суднами, військовими кораблями, що перетинають пункти пропуску через державний кордон України.

Служба екологічного контролю спільно з прикордонним, митним, санітарно-карантинним, ветеринарним, фітосанітарним у пунктах про-пуску через державний кордон України:

- здійснює перевірку документів, транспортних засобів, огляд підконтрольних вантажів, сировини, продуктів тваринного походження, рослин, що імпортуються, експортуються чи перевозяться в суміжні держави транзитом;

- вивчає екологічний стан в прилеглих територіях прикордонних пунктів, в морських, річкових і повітряних портах: доповідає керів-ництву державних управлінь екологічної безпеки і Головній екологічній інспекції Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки про всі випадки забруднення довкілля, а також затримання підконтрольних вантажів;

- контролює проведення санітарної обробки і дезинфекції транс-портних засобів, причалів, платформ і місць, де здійснюється відванта-ження або розвантаження тварин, продукції і сировини тваринного походження, всіх видів відходів, у тому числі на експорт або тих, що надходять по імпорту;

- видає, за необхідністю, разом з Управлінням залізниці, депар-таментами авіаційного, автомобільного, морського і річкового транспорту спільні накази з питань поліпшення організації екологічного контролю вантажів, усіх видів транспорту, причалів, портів;

- забороняє перевезення вантажів, які можуть негативно вплинути на стан довкілля і здоров'я людей;

- проводить експресаналіз речовин та матеріалів з метою встановлення їх належності до токсичних, радіоактивних речовин, відходів та вмісту забрудненого баласту і стічних вод суден.

Моніторинг. В Україні існує розвинута законодавча база для проведення моніторингу, що підкреслює важливість цього для країни. Так питання моніторингу регламентуються у майже двох десятках законів України, у розвиток яких прийнято три спеціальні постанови КМУ. Стаття 22 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” регламентує основні положення щодо моніторингу довкілля в країні.

Постановою КМУ від 30.03.98 р. № 391 затверджене *Положення про державну систему моніторингу довкілля*, яке визначає порядок створення та функціонування державної системи моніторингу довкілля (ДСМД).

ДСМД є системою спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки. ДСМД – це складова частина національної інформаційної інфраструктури, яка є відкритою інформаційною системою, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства, збереження природних екосистем, відвернення кризових змін екологічного стану довкілля та запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

ДСМД базується на використанні існуючих організаційних структур суб'єктів моніторингу і функціонує на основі єдиного нормативного, організаційного, методологічного і метрологічного забезпечення, об'єднання складових частин та уніфікованих компонентів цієї системи. Організаційна інтеграція суб'єктів системи моніторингу на всіх рівнях здійснюється органами Мінекоресурсів на основі загальнодержавної і регіональних (місцевих) програм моніторингу, що складаються з розроблених суб'єктами системи моніторингу програм відповідних рівнів, укладених між усіма суб'єктами системи моніторингу угод про спільну діяльність під час здійснення моніторингу на відповідному рівні.

Створення і функціонування ДСМД має на меті інтеграцію екологічних інформаційних систем, що охоплюють певні території, і заснована на принципах узгодженості нормативно-правового та організаційно-методичного забезпечення, сумісності технічного, інформаційного і програмного забезпечення її складових частин, систематичності спостережень за станом довкілля та техногенними об'єктами, що впливають на нього, своєчасності отримання, комплексності оброблення та використання екологічної інформації, що надходить і зберігається в ДСМД, об'єктивності первинної, аналітичної і прогнозної екологічної інформації та оперативності її розповсюдження.

ДСМД спрямована на підвищення рівня вивчення і знань про екологічний стан довкілля, оперативності та якості інформаційного обслуговування користувачів на всіх рівнях, якості обґрунтування природоохоронних заходів та ефективності їх здійснення і сприяння розвитку міжнародного співробітництва у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки. Інформація, отримана в ДСМД, використовується для прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки органами державної влади та органами місцевого самоврядування і надається їм відповідно до затверджених регламентів інформаційного обслуговування користувачів ДСМД та її складових частин.

Моніторинг здійснюють суб'єкти моніторингу за загально державною і регіональними (місцевими) програмами реалізації відповідних природоохоронних заходів. До суб'єктів моніторингу довкілля відносяться Мінекоресурсів, Міністерство надзвичайних ситуацій (МНС), МОЗ, Мінагрополітики, Держкомлісгосп, Держводгосп, Держкомзем, Держбуд. Фінансування робіт із створення і функціонування ДСМД та її складових частин здійснюється відповідно до порядку фінансування природоохоронних заходів за рахунок коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах згідно із законодавством. Покриття певної частини витрат на створення і функціонування складових частин і компонентів системи моніторингу може здійснюватися за рахунок інноваційних фондів у межах коштів, передбачених на природоохоронні заходи, міжнародних грантів та інших джерел фінансування.

Суб'єкти ДСМД забезпечують вдосконалення підпорядкованих їм мереж спостережень за станом довкілля, уніфікацію методик спостережень і лабораторних аналізів, приладів і систем контролю, створення банків даних для їх багатоцільового колективного використання з допомогою єдиної комп'ютерної мережі, яка забезпечує автономне і спільне функціонування складових цієї системи та взаємозв'язок з іншими інформаційними системами, які діють в Україні та за кордоном.

Основними завданнями суб'єктів ДСМД є довгострокові систематичні спостереження за станом довкілля, аналіз екологічного стану довкілля та прогнозування його змін, інформаційно-аналітична підтримка прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки, відповідне

інформаційне обслуговування. В ДСМД встановлюються спеціальні регламенти спостереження за екологічно небезпечними об'єктами, критерії визначення і втручання у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайних екологічних ситуацій.

Взаємовідносини суб'єктів системи моніторингу ґрунтуються на взаємній інформаційній підтримці рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки, координації дій під час планування, організації та проведення спільних заходів з екологічного моніторингу, ефективному використанні наявних організаційних структур, засобів спостережень за об'єктами довкілля та комп'ютеризації процесів діяльності, сприянні найбільш ефективному розв'язанню спільних завдань моніторингу та екологічної безпеки, відповідальності за повноту, своєчасність і достовірність переданої інформації, колективному використанні інформаційних ресурсів та комунікаційних засобів та інформаційному обміні.

Суб'єкти системи моніторингу, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації повинні здійснювати розроблення і узгодження з органами Мінекоресурсів та МНС планів здійснення заходів з метою спостереження за станом екологічно небезпечних об'єктів, запобігання екологічно небезпечній виробничій, господарській та іншій діяльності, захист зареєстрованих у ДСМД постів (пунктів, станцій) спостережень за об'єктами довкілля від пошкодження та несанкціонованого перенесення, виділення в установленому порядку земельних ділянок під влаштування нових постів спостережень на підставі затверджених програм удосконалення і розвитку складових частин ДСМД.

Підприємства, установи і організації, діяльність яких призводить чи може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та безоплатно надавати дані та узагальнену інформацію для її комплексного оброблення.

Попередження про виникнення або загрозу виникнення небезпечних природних явищ (метеорологічні, гідрологічні та геліогеофізичні явища на суші та на морі, екзогенні та ендегенні геологічні процеси), оцінення їх розвитку і можливих наслідків покладається на Мінекоресурсів. Оцінка впливу забруднення довкілля на стан здоров'я населення покладається на МОЗ та його органи на місцях, які повинні своєчасно інформувати органи державної влади та органи місцевого самоврядування про негативні тенденції або кризові зміни стану здоров'я населення внаслідок погіршення екологічної обстановки.

НКАУ надає всім заінтересованим суб'єктам системи моніторингу архівну та поточну інформацію з дистанційного зондування Землі, а також методичну і технічну допомогу користувачам щодо інтерпретації та використання аерокосмічних даних. Органи Держводгоспу надають усім заінтересованим суб'єктам системи моніторингу інформацію про державний облік використання вод і скидання стічних вод водокористувачами; органи Мінагрополітики – про фізичні, геохімічні та біологічні зміни якості ґрунтів сільськогосподарського призначення; органи Держкомзему – про стан земельного фонду, структуру землекористування, трансформацію земель, заходи щодо запобігання негативним процесам і ліквідації їх наслідків.

Щорічно результати комплексного моніторингу в Україні подаються у національних доповідях про стан навколишнього природного середовища (стан атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунтів, відходів тощо).

Функціональні елементи системи моніторингу довкілля об'єднані у комплекс, головними завданнями якої є планування, реалізація і функціонування. Проектування, фактично, включає цілий діапазон дій з вибору місць розташування станцій мережі моніторингу, визначення потоку і параметрів оцінки викидів, підбору апаратури, відбору

проб і дослідження, обробки даних і ведення документації, проведення науково-дослідних робіт, навчання персоналу, здійснення регіонального і міжнародного співробітництва.

Планування включає економічне проектування і аналіз (розробка варіантів рішень, структурні та не структурні заходи для виконання тощо); реалізація охоплює проектування і конструювання необхідних технічних засобів, включаючи мережі для моніторингу; затвердження стандартів видиків, встановлення процедур перевірки тощо; функціонування включає відкриття/закриття постів (пунктів), здійснення перевірок, ремонт і супровід.

Існує багато аналітичних методів, доступних для точного визначення бажаних параметрів якості води, повітря і ґрунту. Деякі з найбільш важливих типів аналітичних методів такі: фотометричний; атомна абсорбція; спектрометрія; застосування індуктивно-плазмових систем і подібних аналітичних систем; потенціометричне титрування; селективні іонні електроди; газова хроматографія і газова мас-спектрометрія; іонна хроматографія тощо.

Важливими параметри, які потрібно враховувати в аналітичних методах точної оцінки різних параметрів якості довкілля, є: вибір необхідних методів випробувань; методи оцінки аналітичних результатів; перехресна перевірка аналітичних даних та необхідна інтерпретація результатів. Вибір вимірюваних параметрів диктується вимогами до системи, а повний аналіз потрібно здійснювати там, де необхідна повна оцінка різних параметрів.

Після вибору вимірюваних параметрів повинні бути вибрані відповідні аналітичні методи з урахуванням необхідної чутливості, точності, можливих впливів, швидкодії і вартості аналізу. Методи з високою точністю повинні використовуватися лише там, де це дійсно необхідно. Важливим є перший крок у кожному аналізі: проба повинна бути відповідно позначена, аналітик повинен точно знати тип відібраної проби, проведену підготовку і умови відбору проб. Інший важливий параметр аналітичного методу – частота тестування.

Оцінка отриманих аналітичних результатів – важлива складова кожного аналітичного метода. Точно так, як невірне здійснення відбору проб може знецінити весь аналіз в цілому, невірна оцінка отриманих результатів може привести до невірних висновків за результатами аналізу. Результати повинні бути подані у формі, яка дозволяє їх порівняння. Будь-який результат аналізу повинен бути всебічно перевірений з виправленням можливих помилок. Помилки, властиві аналітичним процедурам можна уникнути, здійснюючи повторні проби, однак можуть бути інші помилки, наприклад, помилка в маркуванні, у помилковому записі визначеної кількості тощо. Такі помилки іноді зводять результати аналізу до нуля, тому процедури їх виявлення мають важливе значення.

Програма управління включає чотири основні елементи: надійну і точну апаратуру для здійснення відбору проб; використання стандартизованих аналітичних методів; звичайний аналіз відбору проб принаймні один раз у день, при якому здійснюється аналіз невідомих проб; підтвердження здатності лабораторії отримувати необхідні результати з вимогою аналізу відібраних проб один чи два рази у рік.

Похибки можуть виражатися як середньоквадратичне відхилення. Метод, з одного боку, може мати дуже високу точність, але враховувати лише частину обумовлених складових, а з іншого – може бути точний, але його точність втрачається через низьку інструментальну чутливість, змінну ступеня біологічного впливу чи інші фактори.

Звичайно можливо визначення похибки методу випробувань із застосуванням стандартних зразків.

Для отримання достовірних результатів необхідна перевірка первинних даних, які повинні бути правильно оброблені та збережені у відповідній документації. Це допоможе зробити вірний вибір місця відбору проб для гарантування достовірного вимірювання параметрів повітря, води, ґрунту, а відповідне документування даних допомагає у створенні необхідної статистики для оцінки результатів. Зараз широко використовуються комп'ютерні системи для вивчення забруднення довкілля.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ НЕВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

Стан безпеки життєдіяльності населення і травматизму у невиробничій сфері потребує створення комплексної системи профілактики. Саме в цій сфері травматизм із смертельними наслідками у 30 разів вищий, ніж на виробництві, внаслідок чого втрати виробничого потенціалу щорічно становлять 100—130 тис. чоловік.

Наприклад, у 1994 році загинуло від травм невиробничого характеру 72 тис. чоловік, з них 70—80 відсотків у віці 30—50 років.

Кожного року смертельно травмується 3 тис. дітей. Організація профілактичної роботи органами державної виконавчої влади та виконавчими органами місцевого самоврядування щодо запобігання цьому виду травматизму не відповідає сучасним вимогам. Робота органів державної автомобільної інспекції та державної пожежної охорони не дає бажаних результатів. Щорічно гине від дорожньо-транспортних пригод та пожеж майже 8 тис. чоловік.

Профілактика загибелі людей від отруєння алкоголем та іншими речовинами проводиться не на тому рівні, який забезпечував би негативне ставлення до їх вживання. В той же час від отруєнь гине щорічно майже 30 відсотків усієї кількості загиблих від травм невиробничого характеру.

За останні роки майже на третину збільшилася кількість людей, смерть яких пов'язана з випадковим потопленням (1994 рік — 5064 чоловіки). Статистика свідчить, що 95 відсотків потерпілих на воді гине в місцях відпочинку, які ніким не обслуговуються. Проте регіональні органи Республіканського товариства рятування на водах перебувають на межі самоліквідації чи вже самоліквідувалися.

Підприємства, діяльність яких пов'язана з цією проблемою, усунулися від її розв'язання, а місцеві органи державної виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування пустили цю роботу на самоплив.

Погіршення соціально-економічного і кримінального становища у країні призвело до загибелі у 1994 році від самогубств та вбивств відповідно 13789 та 7059 чоловік.

Невідома причина загибелі у невиробничій сфері майже 30 відсотків осіб. Ці випадки не аналізуються і тому стосовно них не проводиться відповідна профілактична робота.

Створення Національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення при Кабінетові Міністрів України дало змогу поліпшити координаційну роботу.

Організація роботи з профілактики невиробничого травматизму визначена відповідної концепцією схваленою постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. № 114.

Ця Концепція визначає такі основні завдання і напрями організації роботи з профілактики невиробничого травматизму:

- розроблення державної політики у справі профілактики травматизму;

- чітке визначення компетенції органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, координація їх роботи;
- вдосконалення законодавства шляхом внесення до нього необхідних змін і доповнень та розробки нових актів законодавства;
- координація науково-методичної роботи галузевих науково-дослідних інститутів і центрів.

Основними принципами організації роботи з профілактики невиробничого травматизму є:

- ◆ пріоритетність вимог охорони життя і здоров'я населення над іншими інтересами в державі;
- ◆ об'єднання зусиль органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, інших громадських формувань на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні на основі відповідних нормативних актів;
- ◆ забезпечення профілактики невиробничого травматизму незалежно від зміни форм власності, структурної перебудови економіки;
- ◆ компенсація шкоди, заподіяної здоров'ю людини.

Робота з профілактики травматизму у невиробничій сфері ґрунтується на:

- вивченні стану травматизму;
- розробці відповідних програм;
- прийнятті нормативних актів та внесенні змін і доповнень до діючих;
- чіткому визначенні функцій органів державної виконавчої влади, до компетенції яких належать питання профілактики травматизму, та виконавчих органів місцевого самоврядування;
- впровадженні страхування громадян на випадок їх смерті, каліцтва або втрати здоров'я від травм невиробничого характеру;
- проведенні через засоби масової інформації роз'яснювальної роботи серед населення стосовно виконання положень правил, інструкцій щодо безпечної експлуатації електричних і газових побутових приладів та радіоелектронної апаратури, дотримання правил дорожнього руху, пожежної безпеки, поведінки на воді тощо;
- введенні до навчальних програм загальноосвітніх шкіл, вищих і середніх навчальних закладів розділу охорони життя і здоров'я людей у невиробничій сфері (з розробкою відповідних посібників);
- налагодженні випуску та демонстрації короткометражних фільмів, плакатів, проспектів, листівок;
- вирішенні питань соціально-психологічної захищеності осіб, які її потребують (самотні, престарілі тощо);
- постійному інформуванні про стан профілактики травматизму у невиробничій сфері в регіонах і країні в цілому;
- вивченні і впровадженні в практику передового зарубіжного досвіду з профілактики травматизму.

4. ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ ПО УПРАВЛІННЮ ТА НАГЛЯДУ ЗА БЕЗПЕКОЮ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

6.10.1. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення

Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення створена відповідно до Закону України «Про охорону праці» для розроблення і реалізації державної політики в галузі охорони життя людей на виробництві та профілактики побутового травматизму, створення системи державного управління цією галуззю.

Національна рада:

- ◆ розробляє та здійснює заходи щодо створення цілісної системи державного управління охороною життя людей на виробництві та профілактики побутового травматизму, вносить на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції про вдосконалення цієї системи;

- ◆ організує і забезпечує контроль за виконанням законодавчих актів і рішень Уряду України, опрацювання Національної програми і законопроектів, пов'язаних з реалізацією державної політики з питань безпечної життєдіяльності населення, подає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо вдосконалення законодавства з цих питань;

- ◆ координує діяльність центральних і місцевих органів державної виконавчої влади у галузі охорони життя людей на виробництві та профілактики побутового травматизму;

- ◆ організує перевірки діяльності центральних і місцевих органів державної виконавчої влади і заслуховує на своїх засіданнях або засіданнях бюро Національної ради звіти керівників з питань, що входять до її компетенції;

- ◆ бере участь у міжнародному співробітництві, сприяє вивченню, узагальненню та поширенню досвіду у галузі охорони життя людей на виробництві та профілактики побутового травматизму, вирішує питання контролю за виконанням укладених договорів і угод у цій галузі.

Засідання Національної ради проводяться відповідно до затвердженого нею плану роботи. Оперативне вирішення поточних питань у період між засіданнями здійснює бюро, що утворюється з членів Національної ради. Перелік посад, які входять до Національної ради і бюро, затверджує Кабінет Міністрів України, а персональний склад Національної ради і бюро — її голова.

Рішення Національної ради та її бюро, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та громадян. Національну раду відповідно до Закону «Про охорону праці» очолює Віце-прем'єр-міністр України.

6.10.2. Міністерство надзвичайних ситуацій України

Міністерство надзвичайних ситуацій України (МНС України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Положення про МНС України затверджено Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 402. Раніше воно називалося «Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи»

МНС України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту, рятувальної справи та гасіння пожеж, державного нагляду у сфері техногенної, пожежної, промислової безпеки та гірничого нагляду, поводження з радіоактивними відходами, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, профілактики травматизму невинного характеру, а також гідрометеорологічної діяльності.

Основними завданнями МНС України є: формування та реалізація державної політики у визначених Президентом України сферах цивільного захисту, запобігання, реагування та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного та військового характеру в мирний час та особливий період, рятувальної справи та гасіння

пожеж, державного нагляду у сфері техногенної, пожежної, промислової безпеки та гірничого нагляду, поводження з радіоактивними відходами, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності.

МНС України відповідно до покладених на нього завдань:

- ◆ здійснює безпосереднє керівництво діяльністю функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту населення і територій (далі – єдина система цивільного захисту);

- ◆ формує проекти планів у сфері цивільного захисту державного рівня на мирний час та особливий період, які подає на розгляд Кабінету Міністрів України, організовує планування заходів цивільного захисту центральними та місцевими органами виконавчої влади;

- ◆ формує та реалізовує заходи державної політики щодо створення, утримання та реконструкції фонду захисних споруд цивільного захисту (цивільної оборони), ведення їх обліку;

- ◆ формує та реалізовує заходи державної політики щодо впровадження інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони), забезпечує нормативно-правове регулювання у цій сфері, здійснює роботу щодо віднесення населених пунктів та об'єктів національної економіки до груп (категорій) з цивільного захисту (цивільної оборони), надає на запити замовників вихідні дані та вимоги, необхідні для розроблення та проектування цих заходів;

- ◆ приймає рішення щодо створення та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації у сфері цивільного захисту, визначає їх повноваження та порядок діяльності;

- ◆ формує і реалізує заходи державної політики у сфері радіаційного і хімічного захисту, координує та контролює здійснення заходів щодо захисту населення і територій при виникненні радіаційних аварій та надзвичайних ситуацій, пов'язаних із виливом (викидом) небезпечних хімічних речовин;

- ◆ затверджує методики прогнозування наслідків радіаційного і хімічного забруднення, встановлює вимоги до планів реагування на радіаційні аварії територіальних підсистем місцевого та регіонального рівнів єдиної системи цивільного захисту;

- ◆ встановлює вимоги для засобів радіаційного і хімічного захисту населення та аварійно-рятувальних формувань;

- ◆ здійснює прогнозування разом із центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами (установами, організаціями) імовірності виникнення надзвичайних ситуацій, визначає показники ризику та здійснює районування території України щодо ризику виникнення на них надзвичайних ситуацій;

- ◆ затверджує Класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій, веде облік надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру;

- ◆ здійснює інформаційне та методичне забезпечення роботи Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, організацію взаємодії з регіональними комісіями з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

- ◆ видає експертні висновки про рівні надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, веде їх облік;

- ◆ здійснює реалізацію державної політики стосовно заходів з евакуації населення, координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, об'єктів з цих питань;
- ◆ забезпечує виконання заходів з мінімізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пов'язаних із технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності під час проведення антитерористичних операцій, а також проводить просвітницькі та практично-навчальні заходи з метою підготовки населення до дій в умовах вчинення терористичного акту;
- ◆ здійснює залучення та координацію діяльності підрозділів пошуково-рятувальних сил та аварійно-рятувальних служб центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності під час ліквідації надзвичайних ситуацій державного і регіонального рівнів, здійснення пошуково-рятувальних робіт, а також контроль за їх проведенням;
- ◆ виконує через підрозділи Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту піротехнічні роботи, пов'язані зі знешкодженням вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України після воєн, сучасних боеприпасів та підривних засобів (крім вибухових пристроїв, що використовуються у терористичних цілях), за винятком територій, які надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військових навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, затверджує Порядок організації цих робіт та взаємодії під час їх виконання;
- ◆ затверджує статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту;
- ◆ затверджує порядок організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах та підрозділах МНС України;
- ◆ затверджує види і зразки оперативно-технічної і звітної документації про роботу аварійно-рятувальних служб, пов'язану з ліквідацією надзвичайних ситуацій;
- ◆ затверджує перелік міст і селищ міського типу, де створюються підрозділи державної пожежної охорони;
- ◆ затверджує перелік об'єктів і окремих територій, що підлягають постійному та обов'язковому обслуговуванню аварійно-рятувальними службами;
- ◆ затверджує інструкцію з обслуговування аварійно-рятувальними службами масових вибухів на гірничорудних підприємствах;
- ◆ здійснює атестацію та сертифікацію аварійно-рятувальних служб і рятувальників;
- ◆ забезпечує через територіальні органи гасіння пожеж, рятування людей та надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійного лиха;
- ◆ організовує та забезпечує через територіальні органи охорону від пожеж підприємств, установ, організацій та інших об'єктів на підставі договорів;
- ◆ затверджує форму та порядок ведення журналу обліку місць масового відпочинку населення на водних об'єктах;
- ◆ затверджує інструкцію про облік і звітність щодо використання коштів і матеріально-технічних ресурсів для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру;
- ◆ координує проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт авіаційними силами і засобами МНС України, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності;
- ◆ здійснює управління діяльністю координаційних центрів з пошуку і рятування;

◆ здійснює організацію авіаційного пошуку і рятування повітряних суден, що зазнають або зазнали лиха;

◆ здійснює контроль за готовністю авіаційних сил та засобів пошуку і рятування до проведення пошуку і рятування, за організацією пошуково-рятувального забезпечення польотів повітряних суден авіації центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності;

◆ вносить до відповідних органів пропозиції щодо припинення польотів у разі порушення вимог нормативних документів з питань пошуково-рятувального забезпечення до усунення недоліків;

◆ бере участь у роботі комісій з розслідування авіаційних подій;

◆ затверджує порядок організації використання авіаційних сил і засобів для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт на території України;

◆ здійснює оповіщення та інформування центральних та місцевих органів виконавчої влади про загрозу виникнення та виникнення надзвичайних ситуацій, здійснює методичне керівництво щодо створення і належного функціонування систем оповіщення цивільного захисту різних рівнів;

◆ здійснює впровадження та функціонування системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112;

◆ координує роботу інших органів влади, підприємств, суб'єктів господарювання у сфері безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, промислової безпеки;

◆ затверджує порядок облаштування та експлуатації стаціонарних і пересувних пунктів з виробництва і знищення вибухових матеріалів промислового призначення; комплекс вимог технічної безпеки місць зберігання вибухових матеріалів промислового призначення; перелік вибухових матеріалів, допущених до постійного виробництва, застосування, та порядок їх обліку на всіх стадіях поводження з ними; порядок затвердження проектно-технічної документації для проведення вибухових робіт; порядок погодження питань ліквідації та консервації гірничодобувних об'єктів або їх ділянок;

◆ затверджує порядок атестації фахівців, які мають право проводити технічний огляд і/або експертне обстеження устаткування підвищеної небезпеки; вимоги до працівників, які здійснюють керівництво вибуховими роботами; перелік робіт підвищеної небезпеки, відповідно до якого працівники, зайняті на зазначених роботах, проходять спеціальне навчання та перевірку знань нормативно-правових актів з охорони праці;

◆ порядок проведення навчання і перевірки знань посадових осіб та інших працівників з питань охорони праці; положення про трудове й професійне навчання неповнолітніх професій, пов'язаних з важкими роботами і роботами зі шкідливими або небезпечними умовами праці;

◆ затверджує положення про державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці; правила, норми, інструкції, положення, порядки та інші нормативно-правові акти з промислової безпеки, охорони праці, охорони надр; порядок проведення випробувань розроблених, ввезених в Україну та конверсійних вибухових матеріалів, обладнання для їх виготовлення, засобів механізації, пристроїв та апаратури для вибухових робіт; порядок ведення обліку даних про технічний стан машин, механізмів, обладнання, устаткування підвищеної небезпеки;

- ◆ затверджує загальнодержавні правила пожежної та техногенної безпеки, а також вимоги, інструкції і методики, інші нормативно-правові акти у сфері пожежної та техногенної безпеки, які обов'язкові для всіх підприємств, установ, організацій;
- ◆ здійснює регулювання у сфері пожежної та техногенної безпеки щодо затвердження нормативно-правових актів з питань ідентифікації, паспортизації, моніторингу потенційно небезпечних об'єктів, а також перевірки і оцінки стану техногенної безпеки потенційно небезпечних об'єктів та об'єктів підвищеної небезпеки;
- ◆ здійснює нормативно-правове регулювання щодо порядку організації та здійснення державного нагляду у сферах пожежної та техногенної безпеки, дозвоільно-реєстраційної діяльності, оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, порядку та умов застосування запобіжних заходів;
- ◆ здійснює координацію діяльності інших державних органів у сфері гідрометеорологічної діяльності та контроль застосування засобів вимірювальної техніки і методик виконання гідрометеорологічних спостережень, обробки даних спостережень та їх зберігання;
- ◆ веде державний водний кадастр за розділом «поверхневі води» та державний облік поверхневих вод;
- ◆ веде державний облік, реєструє та зберігає матеріали гідрометеорологічних спостережень, веде інформаційну базу гідрометеорологічних даних та даних про стан навколишнього природного середовища, затверджує положення про відповідний галузевий державний архів;
- ◆ здійснює моніторинг забруднення навколишнього природного середовища на пунктах державної системи гідрометеорологічних спостережень: атмосферного повітря в населених пунктах та опадів (вміст забруднюючих речовин, у тому числі радіонуклідів, транскордонне перенесення забруднюючих речовин); снігового покриву; річкових, озерних (гідрохімічні та гідробіологічні показники, у тому числі радіонукліди) та морських вод (гідрохімічні показники); ґрунтів різного призначення (вміст залишкової кількості пестицидів та важких металів); радіаційної обстановки (визначення експозиційної дози гамма-випромінювання); повеней, паводків, селів;
- ◆ забезпечує проведення гідрометеорологічних, геліофізичних спостережень, фонових радіаційних та базових спостережень за станом забруднення навколишнього природного середовища;
- ◆ надає органам державної влади, органам місцевого самоврядування та населенню безоплатну інформацію загального користування про фактичні та очікувані зміни гідрометеорологічних умов і стану навколишнього природного середовища, попередження про небезпечні та стихійні гідрометеорологічні явища;
- ◆ здійснює прогнозування погоди, гідрологічного режиму водних об'єктів, небезпечних і стихійних гідрометеорологічних явищ, урожайності сільськогосподарських культур;
- ◆ взаємодіє з міжнародними організаціями і національними гідрометеорологічними службами інших держав, представляє Україну у Всесвітній метеорологічній організації, бере участь у межах компетенції в реалізації Рамкової конвенції ООН про зміну клімату;
- ◆ здійснює нормативно-правове регулювання у сфері гідрометеорологічної діяльності з урахуванням вимог Всесвітньої метеорологічної організації;
- ◆ затверджує перелік критеріїв, за яким проводиться розмежування категорій зон радіоактивно забруднених територій;

- ◆ затверджує відомчі норми і правила з фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання;

- ◆ здійснює виконання актів Верховної Ради України, Президента України про надання Україною гуманітарної допомоги іншим державам, у тому числі організовує закупівлю заходів із завантаження, вивезення та складування вантажів, здійснює їх подальше супроводження до місця призначення та передачу отримувачам;

- ◆ здійснює реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, контроль за її збереженням у центральному апараті МНС України, територіальних органах, спеціальних формуваннях і підрозділах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління;

- ◆ здійснює функціонування системи мобілізаційної готовності територіальних органів управління, спеціальних формувань і підрозділів;

- ◆ забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики з питань медичного та біологічного захисту населення при надзвичайних ситуаціях;

- ◆ здійснює ліквідацію медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій; надання екстреної медичної допомоги у зоні надзвичайної ситуації (осередку ураження) постраждалим та рятувальникам, проведення заходів з медичного забезпечення (лікувально-профілактичні, санітарно-гігієнічні, медичне постачання та санаторно-курортне лікування) осіб рядового і начальницького складу, ветеранів служби цивільного захисту (війни) та членів їх сімей;

- ◆ затверджує перелік центрів медико-психологічної реабілітації, порядок проходження медико-психологічної реабілітації, положення про медико-психологічну реабілітацію та відповідність санаторно-курортних установ вимогам медико-психологічної реабілітації;

- ◆ формує державну політику у сфері створення та функціонування системи профілактики травматизму невиробничого характеру, здійснює моніторинг стану травматизму невиробничого характеру, його причин та наслідків;

- ◆ затверджує положення про мобільний госпіталь, який належить до сфери управління МНС України;

- ◆ затверджує зразки службових посвідчень, які видаються особовому складу та працівникам органів і підрозділів цивільного захисту, і порядок їх видачі;

- ◆ визначає основні напрями розвитку відомчої науки, виступає замовником наукових робіт, бере участь у проведенні прикладних науково-дослідних робіт щодо всебічного розвитку напрямів відповідальності МНС України, розробляє та затверджує галузеві стандарти з питань цивільного захисту, рятувальної справи та гідрометеорологічної діяльності;

- ◆ встановлює порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту;

- ◆ здійснює функції з організації та навчально-методичного забезпечення функціонального навчання (підвищення кваліфікації цільового призначення) керівних кадрів і фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, на яких поширюється дія законів у сфері цивільного захисту;

- ◆ затверджує навчальні плани і програми післядипломної професійної освіти, одержуваної на базі Інституту державного управління в сфері цивільного захисту;

- ◆ затверджує навчальні програми перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів сфери цивільного захисту;

- ◆ затверджує типові положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності;
- ◆ затверджує освітньо-професійні програми підготовки магістрів для професійної діяльності на державній службі в системі МНС України у межах напряму підготовки «Державне управління»;
- ◆ погоджує освітньо-професійні програми підготовки офіцерських кадрів цивільної оборони за спеціальностями (спеціалізаціями) напряму підготовки «Військові науки»;
- ◆ затверджує інструкцію про порядок проведення атестування осіб рядового і начальницького складу, а також Номенклатуру посад в органах і підрозділах цивільного захисту;
- ◆ затверджує типову форму контракту про проходження служби цивільного захисту;
- ◆ здійснює інші повноваження, визначені законами України та пов'язані з виконанням покладених на нього Президентом України завдань.

6.10.3. Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України[♦]

Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд) створена Указом Президента України від 6 квітня 2011 року №408.

Початком наглядової діяльності можна вважати виданий у 1719 році Петром I Указ про створення Берг-колегії (гірничої колегії).

Після скасування кріпосного права в Російській імперії у 1861 році, організований орган спеціального нагляду за безпекою робіт у гірничій промисловості, який мав назву «гірничі поліція».

Згодом, з розширенням державного нагляду за безпечним веденням робіт в інших галузях промисловості, цей орган трансформувався у Державний комітет України з нагляду за охороною праці і сучасну Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України.

Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра надзвичайних ситуацій України.

Держгірпромнагляд України входить до системи органів виконавчої влади та забезпечує реалізацію державної політики з промислової безпеки, охорони праці, державного гірничого нагляду, охорони надр та державного регулювання у сфері безпечного поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення.

Основними завданнями Держгірпромнагляду України є:

- ◆ реалізація державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, здійснення державного гірничого нагляду, охорони надр, промислової безпеки у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, а також внесення пропозицій щодо її формування;
- ◆ здійснення комплексного управління у сфері промислової безпеки, охорони праці, а також контролю за виконанням функцій державного управління охороною праці міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування;

[♦] До 6 квітня 2011 р. – «Комітет по нагляду за охороною праці України» (Держпромгірнагляд). Раніше – Держнаглядохоронпраці.

♦ організація та здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням законів та інших нормативно-правових актів з питань:

> промислової безпеки, охорони праці, безпечного ведення робіт юридичними та фізичними особами, які відповідно до законодавства використовують найману працю;

> геологічного вивчення надр, їх використання та охорони, а також використання і переробки мінеральної сировини;

> безпеки робіт у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

> безпечного проведення робіт з утилізації звичайних видів боєприпасів, ракетного палива та вибухових матеріалів військового призначення;

> трубопровідного транспорту, функціонування ринку природного газу та діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки та потенційно небезпечними об'єктами.

Держгірпромнагляд України відповідно до покладених на неї завдань:

- готує та подає пропозиції щодо формування державної політики та визначення механізму її реалізації у сфері промислової безпеки, охорони праці, державного гірничого нагляду, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, геологічного вивчення, використання та охорони надр та у сфері, пов'язаній з діяльністю об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів;

- бере у межах компетенції участь у розробленні проектів Державного бюджету України, Державної програми економічного та соціального розвитку України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, державних програм економічного розвитку щодо геологічного

вивчення, використання та охорони надр, видобування корисних копалин, а також у формуванні державного фонду надр, введенні в експлуатацію новозбудованих видобувних та збагачувальних підприємств, а також підземних споруд, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин;

- бере участь у здійсненні державного управління у сфері геологічного вивчення, використання та охорони надр, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки та потенційно небезпечними об'єктами;

- здійснює контроль за виконанням функцій державного управління охороною праці міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування;

- опрацьовує за участю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, всеукраїнських об'єднань роботодавців і професійних спілок проекти загальнодержавної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і контролює її виконання, бере участь у розробленні та виконанні інших державних і галузевих програм;

- здійснює у визначеному порядку державний нагляд (контроль) за додержанням законодавства з охорони праці в частині безпечного ведення робіт, промислової безпеки, безпеки робіт у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення юридичними та фізичними особами, які відповідно до законодавства використовують найману працю, у тому числі з питань:

- > будівництва, реконструкції та експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки, потенційно небезпечних об'єктів і виробництв;
- > видобування вуглеводнів, їх транспортування, переробки та використання на підприємствах, в установах та організаціях;
- > застосування технологій, технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування, транспортних та інших засобів виробництва;
- > забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту;
- > виготовлення, монтажу, ремонту, реконструкції, налагодження, випробування і безпечної експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних та інших засобів виробництва;
- > облаштування системами автоматичного контролю і управління технологічними процесами та станом виробничого середовища;
- > проведення робіт у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, а також утилізації зброї, звичайних видів боєприпасів, виробів ракетної техніки та палива, вибухових матеріалів військового призначення, окрім вибухових матеріалів, призначених для військового та спеціального використання;
 - проводить розслідування та веде облік аварій і нещасних випадків, які підлягають спеціальному розслідуванню, аналізує їх причини, готує пропозиції щодо запобігання таким аваріям і випадкам;
 - проводить технічне розслідування обставин та причин виникнення аварій, пов'язаних з використанням газу в побуті;
 - здійснює контроль за своєчасністю та об'єктивністю розслідування нещасних випадків на виробництві, їх документальним оформленням та обліком, виконанням заходів з усунення причин нещасних випадків;
 - бере участь у розслідуванні обставин і причин аварій, розкрадання та втрат вибухових матеріалів, приймає за матеріалами зазначеного розслідування у межах своєї компетенції відповідні рішення;
 - здійснює у встановленому порядку державний гірничий нагляд, у тому числі з питань:
 - > безпечного ведення гірничих робіт на підприємствах вугільної, гірничорудної та нерудної, нафтогазової промисловості під час будівництва та експлуатації, ліквідації або консервації гірничих об'єктів та підприємств, на об'єктах метробудівництва та підземних спорудах;
 - > відповідності визначеним вимогам введення в експлуатацію розвіданих родовищ корисних копалин;
 - > ведення робіт з геологічного вивчення надр під час дослідно-промислової розробки, їх використання та охорони, а також використання і переробки мінеральної сировини;
 - > повноти вивчення родовищ корисних копалин, гірничотехнічних, інженерно-геологічних, гідрогеологічних та інших умов їх розробки, будівництва та експлуатації підземних споруд, захоронення в надрах шкідливих речовин і відходів виробництва;
 - > виконання вимог з охорони надр під час ведення робіт з їх вивчення, визначення кондицій мінеральної сировини та експлуатації родовищ корисних копалин, відповідності розробки родовищ корисних копалин встановленим вимогам, повноти видобування оцінених запасів корисних копалин і наявних у них компонентів;

> додержання визначеного порядку обліку запасів корисних копалин, обґрунтованості і своєчасності їх списання, правил проведення геологічних і маркшейдерських робіт під час розробки родовищ корисних копалин, правил та технологій переробки мінеральної сировини з метою забезпечення найповнішого видобування корисних компонентів;

> відповідності визначеним вимогам та своєчасності здійснення заходів, що гарантують безпеку людей, майна та навколишнього природного середовища, гірничих виробок і свердловин від шкідливого впливу робіт, пов'язаних із користуванням надрами;

> готовності державних воєнізованих гірничорятувальних служб та формувань і диспетчерських служб до локалізації та ліквідації наслідків аварій;

- здійснює державний нагляд за діяльністю Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань щодо:

> здійснення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням та іншим випадкам загрози здоров'ю застрахованих осіб, спричиненим умовами праці;

> фінансування та виконання загальнодержавної, галузевих і регіональних програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;

- здійснює згідно із законодавством державний нагляд та контроль у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки та потенційно небезпечними об'єктами, у тому числі з:

> проведення ідентифікації та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки;

> розроблення та впровадження планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій;

> проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності суб'єктів господарювання за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах підвищеної небезпеки, у тому числі пожежо-вибухонебезпечних об'єктів та об'єктів, господарська діяльність яких може призвести до аварій екологічного та санітарно-епідеміологічного характеру;

- бере участь у прийнятті в експлуатацію новозбудованих добувних і збагачувальних підприємств;

- здійснює державний контроль з питань:

> відповідності вимогам віднесення вугільних шахт, які небезпечні через наявність газу, можливість раптових викидів, гірських ударів, до відповідних категорій;

> ведення гірничих робіт на підприємствах вугільної, гірничорудної і нерудної промисловості;

- здійснює нагляд за дотриманням умов спеціальних дозволів на користування надрами в частині державного гірничого нагляду;

- здійснює нагляд за дотриманням вимог під час проведення навчання і перевірки знань з питань промислової безпеки, охорони праці посадових осіб та інших працівників;

- здійснює контроль за дотриманням вимог технічних регламентів, а саме: засобів індивідуального захисту, безпеки простих посудин високого тиску, ліфтів, канатних доріг для перевезення пасажирів, знаків безпеки і захисту здоров'я працівників, безпеки обладнання, що працює під тиском;

- погоджує:

> питання ліквідації та консервації гірничодобувних об'єктів або їх ділянок, контролює відповідність визначеним вимогам віднесення вугільних шахт, що небезпечні через наявність газу, можливість раптових викидів, гірських ударів, до відповідних категорій;

> питання консервації та ліквідації гірничих об'єктів та інших споруд, пов'язаних із користуванням надрами, відповідно до визначеного порядку;

- веде державний облік ділянок надр, наданих для будівництва та експлуатації підземних споруджень та інших цілей, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин;

- здійснює у межах своєї компетенції нагляд за проведенням робіт із розробки родовищ корисних копалин і будівництва підземних споруд, виконанням заходів із запобігання виникненню та усунення небезпечного впливу гірничих робіт на технічний стан будинків і споруд, а також за додержанням визначеного порядку забудови площ залягання корисних копалин, обсягів перероблюваної сировини, обґрунтованістю і своєчасністю їх списання;

- організовує проведення:

> експертизи проектної документації на відповідність вимогам нормативно-правових актів із забезпечення безпеки під час поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

> державної технічної експертизи безпеки проведення гірничих робіт, будівництва та експлуатації гірських гірничих підприємств, експертизи проектів з протиаварійного захисту гірських гірничих підприємств;

- веде державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці, державний реєстр об'єктів підвищеної небезпеки, державний облік ділянок надр, наданих для цілей, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин, у тому числі для будівництва та експлуатації підземних споруд;

- здійснює відомчу реєстрацію та веде облік великотоннажних та інших технологічних транспортних засобів, що не підлягають експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування; визначає порядок проведення державного технічного огляду цих засобів;

- реєструє підймальні споруди (вантажопідймальні крани та машини, ліфти, ескалатори, канатні дороги, підйомники, фунікулери тощо), парові та водогрійні котли, посудини, що працюють під тиском, трубопроводи пари та гарячої води, об'єкти нафтогазового комплексу та інші об'єкти;

- реєструє декларації безпеки об'єктів підвищеної небезпеки;

- видає у передбачених законодавством випадках:

> ліцензії на виробництво вибухових матеріалів промислового призначення та контролює дотримання ліцензійних умов;

> дозволи на право проведення вибухових робіт і виготовлення засобів їх механізації;

> свідоцтва на придбання і зберігання вибухових матеріалів промислового призначення;

> дозволи на початок виконання робіт підвищеної небезпеки та початок експлуатації (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки та контролює дотримання умов дії дозволів;

> гірничі відводи для розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, будівництва та експлуатації підземних споруд та інших цілей, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин;

> свідоцтва про державну реєстрацію об'єкта (об'єктів) підвищеної небезпеки;

- визначає порядок проведення навчання і перевірки знань з питань промислової безпеки, охорони праці посадових осіб та інших працівників, здійснює нагляд за дотриманням вимог цього порядку;

- визначає вимоги до працівників, які здійснюють керівництво вибуховими роботами, та контролює організацію навчання працівників у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

- надає у визначеному порядку гірничі відводи для розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, будівництва та експлуатації підземних споруд для інших цілей, не пов'язаних із видобуванням корисних копалин;

- здійснює функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління;

- організовує за участю експертно-технічних центрів державних підприємств, установ і організацій, які забезпечують науково-технічну підтримку державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці та належать до сфери управління Держгірпромнагляду України, проведення експертної оцінки стану безпеки промислового виробництва, технологій та об'єктів підвищеної небезпеки;

- визначає уповноважені організації у сфері проведення огляду, випробування та експертного обстеження (технічного діагностування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;

- забезпечує проведення та здійснює в межах своїх повноважень науково-методичне забезпечення, координацію наукових досліджень (науково-дослідних робіт) у сфері промислової безпеки, охорони праці, державного гірничого нагляду та безпечного поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

- бере участь у державній експертизі інвестиційних програм і проектів будівництва відповідно до вимог законодавства;

- бере участь в організації проведення експертизи проектів будівництва (реконструкції, технічного переоснащення) підприємств і виробничих об'єктів, засобів виробництва, засобів колективного та індивідуального захисту працівників на їх відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці та промислової безпеки;

- бере участь у прийнятті в експлуатацію об'єктів соціально-культурного та промислового призначення, об'єктів, машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;

- *погоджує:*

- > проекти стандартів, технічних регламентів і технічних умов, інші документи на засоби праці та виробництва, технологічні процеси;

- > проекти проведення дослідно-промислового видобування корисних копалин, проекти і щорічні плани їх видобування та переробки, а також проекти будівництва підземних споруд щодо додержання вимог Гірничого закону України, законодавства з промислової безпеки, охорони праці та охорони надр;

- > документацію на забудову площ залягання корисних копалин загальнодержавного значення;

- > типові навчальні плани і програми навчальних дисциплін «Охорона праці», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» тощо;

- > типові навчальні плани та програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з охорони праці;

> проекти планів розвитку гірничих робіт щодо охорони надр, їх безпечного ведення, а також норми відбору, втрат корисних копалин на підприємствах, що видобувають тверді, рідкі та газоподібні корисні копалини;

> видачу спеціальних дозволів на користування надрами;

> проекти гірничих підприємств щодо запобігання шкідливому впливу гірничих робіт на життя та здоров'я населення, а також захисту об'єктів, розташованих на гірничому відводі, від шкідливого впливу гірничих робіт під час підробки цих об'єктів гірничими роботами;

- організовує (якщо характер і ступінь небезпеки це зумовлюють) проведення органами виконавчої влади та суб'єктами господарювання випробувань устаткування та матеріалів, технічного огляду устаткування, незалежної експертизи проектно-конструкторської документації на відповідність вимогам нормативно-правових актів із промислової безпеки та охорони праці;

- готує та подає у визначеному порядку пропозиції щодо призначення органів з оцінки відповідності;

- організовує роботу з підготовки, атестації та сертифікації фахівців з неруйнівного контролю, системи управління охороною праці та сертифікації засобів індивідуального захисту працівників;

- бере участь у державній експертизі інвестиційних програм і проектів будівництва відповідно до вимог законодавства;

- бере участь у роботі з удосконалення системи обліку, звітності та державної статистики з питань, що належать до її компетенції;

- здійснює у визначеному порядку міжнародне співробітництво з питань, що належать до її компетенції, вивчає, узагальнює та поширює досвід іноземних держав, бере участь у підготовці та укладенні міжнародних договорів, залученні та координації міжнародної технічної допомоги, представляє у визначеному порядку інтереси України у міжнародних організаціях;

- формує державне замовлення на науково-дослідні роботи з питань охорони праці, промислової безпеки, безпечного ведення робіт, здійснення державного гірничого нагляду, геологічного вивчення, використання та охорони надр і поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, об'єктами підвищеної небезпеки, контролює виконання державного замовлення;

- приймає у визначеному законодавством порядку рішення про утворення, реорганізацію і ліквідацію підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

- здійснює в установленому порядку внутрішній фінансовий контроль за роботою підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

- розглядає у визначеному порядку звернення громадян з питань, що належать до її компетенції, та вживає у межах своїх повноважень заходів щодо вирішення порушених у зверненнях питань;

- забезпечує у межах повноважень, визначених законодавством, виконання завдань мобілізаційної підготовки;

- забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, здійснює контроль за її збереженням у центральному апараті Держгірпромнагляду України, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління;

- забезпечує оприлюднення інформації про свою діяльність, здійснює заходи з налагодження діалогу Держгірпромнагляду України з громадськістю та створення умов для участі громадян у процесі формування та реалізації державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гірничого нагляду та державного регулювання у сфері безпечного поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

- проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань, що належать до її компетенції;

- вживає заходів щодо створення та розвитку інформаційних систем і ресурсів Держгірпромнагляду України;

- провадить у межах своїх повноважень у визначеному порядку видавничу діяльність та організовує проведення виставок;

- забезпечує у межах повноважень, визначених законодавством, заходи щодо детінізації доходів та відносин у сфері зайнятості населення;

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністру;

- бере участь у проведенні соціального діалогу та взаємодії із всеукраїнськими професійними спілками і організаціями роботодавців з питань розроблення і реалізації державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, здійснення державного гірничого нагляду, охорони надр, промислової безпеки у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

- здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на неї Президентом України.

Держгірпромнагляд України для виконання покладених на неї завдань має право в установленому порядку:

- ◆ залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців (за їх згодою), працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади;

- ◆ одержувати інформацію, документи і матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їх посадових осіб;

- ◆ скликати наради, створювати комісії та робочі групи;

- ◆ користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, в тому числі урядовими, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

- ◆ безперешкодно здійснювати заходи державного нагляду суб'єктів господарювання, а також об'єктів виробництва фізичних осіб у присутності роботодавця або його представника з питань додержання законодавства, що належать до її компетенції;

- ◆ визначати обсяги та періодичність проведення заходів державного нагляду (контролю) у межах компетенції;

- ◆ одержувати від роботодавців і посадових осіб письмові чи усні пояснення, висновки експертних обстежень, аудитів, матеріали та інформацію з відповідних питань, звіти про рівень і стан профілактичної роботи, причини порушень законодавства та про вжиття заходів щодо їх усунення;

- ◆ здійснювати комплексні перевірки за участю інших органів державного нагляду;

◆ видавати у визначеному порядку роботодавцям, керівникам та іншим посадовим особам юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування обов'язкові до виконання приписи (розпорядження) про усунення порушень і недоліків у сфері промислової безпеки, охорони праці, геологічного вивчення, використання, охорони надр та безпечної експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки;

◆ видавати у визначеному законодавством порядку рішення на підставі матеріалів за результатами проведення технічного розслідування обставин та причин виникнення аварій, пов'язаних із використанням газу в побуті, які обов'язкові до виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами;

◆ зупиняти, припиняти, обмежувати експлуатацію підприємств, окремих виробництв, цехів, дільниць, робочих місць, будівель, споруд, приміщень та інших виробничих об'єктів, виготовлення та експлуатацію машин, механізмів, устаткування, транспортних та інших засобів виробництва, виконання певних робіт, у тому числі пов'язаних з користуванням надрами, застосуванням нових небезпечних речовин, реалізацію продукції шляхом видачі розпорядчого документа про заборону зазначеного у випадках, передбачених законодавством, а також анулювати видані дозволи і ліцензії до усунення порушень, які створюють загрозу життю працівників;

◆ притягати у межах компетенції до адміністративної відповідальності посадових осіб, працівників і громадян за порушення законодавства;

◆ притягати за порушення законодавства про охорону праці, невиконання розпоряджень посадових осіб юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, до сплати штрафу;

◆ надсилати роботодавцям подання про невідповідність окремих посадових осіб займаній посаді, передавати матеріали органам прокуратури для притягнення осіб до відповідальності, встановленої законом;

◆ надсилати подання про зупинення та анулювання дії спеціальних дозволів на користування надрами;

◆ представляти Кабінет Міністрів України за його дорученням у міжнародних організаціях та під час укладення міжнародних договорів;

◆ залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, у тому числі на договірній основі, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади;

◆ залучати вчених, спеціалістів органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), представників громадських організацій (за згодою) до розгляду питань, що належать до її компетенції;

◆ скликати у визначеному порядку наради з питань, що належать до її компетенції;

◆ утворювати за погодженням з іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади комісії, експертні та робочі групи;

◆ організовувати і провадити видавничу діяльність з метою висвітлення державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду;

◆ заслуховувати звіти посадових осіб центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій з питань промислової безпеки, охорони праці, державного гірничого нагляду, геологічного

вивчення, використання та охорони надр, безпеки поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

◆ здійснювати захист своїх прав та законних інтересів у суді.

6.10.4. Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій

Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій є постійно діючим органом, який координує діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, пов'язану з безпекою та захистом населення і територій, реагуванням на надзвичайні ситуації природного і техногенного походження.

Основними завданнями Комісії є:

- координація діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, пов'язаної з функціонуванням єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру;
- участь у формуванні і реалізації державної політики у сфері техногенно-екологічної безпеки;
- організація та керівництво проведенням робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій національного і регіонального масштабів, у тому числі з транскордонним впливом;

Комісія відповідно до покладених на неї завдань:

а) у режимі повсякденної діяльності:

◆ готує і подає Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо визначення прав і обов'язків у цій сфері центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій;

◆ координує діяльність центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань розроблення та виконання цільових і науково-технічних програм і заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, забезпечення захисту населення, сталого функціонування господарських об'єктів, зменшення можливих матеріальних втрат та збереження національної культурної спадщини у разі виникнення надзвичайної ситуації;

◆ бере участь у розгляді питань щодо створення або припинення діяльності підприємств незалежно від форми власності, що використовують складні та небезпечні технології (хімічні, радіаційні тощо), і подає відповідні пропозиції з цих питань;

◆ сприяє розвитку гідрометеорологічних спостережень і прогнозів, державної системи моніторингу навколишнього природного середовища, системи цивільного захисту населення, форм контролю за функціонуванням потенційно небезпечних об'єктів;

◆ здійснює методичне керівництво і контроль за роботою комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та за їх підготовкою до дій у надзвичайних ситуаціях;

◆ здійснює співробітництво з відповідними органами зарубіжних країн і міжнародними організаціями у межах зобов'язань України згідно з міжнародними договорами за дорученням Кабінету Міністрів України;

◆ здійснює заходи щодо профілактики інфекційних хвороб, локалізації та ліквідації цих захворювань, а також запобігання виникненню випадків масових харчових отруєнь населення;

б) у режимі підвищеної готовності:

- вживає заходів до активізації роботи, пов'язаної з веденням спостереження та здійсненням контролю за станом довкілля, перебігом епідемій інфекційних захворювань і спалахів інфекційних захворювань, масових харчових отруєнь населення, обстановкою на

потенційно небезпечних об'єктах і прилеглий до них території, прогнозуванням можливості виникнення надзвичайної ситуації та її масштабів;

- організовує розроблення комплексних заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, забезпечення стабільного функціонування господарських об'єктів незалежно від форми власності;

- забезпечує координацію заходів щодо запобігання виникненню надзвичайної ситуації державного та регіонального рівнів;

в) у режимі діяльності у надзвичайній ситуації:

- ◆ забезпечує координацію, організацію робіт та взаємодію функціональних і територіальних підсистем єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, а також громадських, міжнародних організацій щодо надання допомоги населенню;

- ◆ організовує роботу, пов'язану з локалізацією або ліквідацією надзвичайних ситуацій державного рівня, у тому числі з транскордонним впливом;

- ◆ залучає до виконання робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій необхідні рятувальні, транспортні, будівельні, медичні та інші формування, використовуючи наявні матеріально-технічні, продовольчі та інші ресурси і запаси;

- ◆ взаємодіє з відповідними організаціями країн, територія яких зазнала негативної дії внаслідок надзвичайної ситуації, що виникла в Україні;

- ◆ визначає межі території, на якій виникла надзвичайна ситуація, та організовує визначення розміру шкоди, заподіяної суб'єктам господарської діяльності і населенню внаслідок надзвичайних ситуацій державного рівня;

- ◆ організовує постійний контроль за станом довкілля на території, що зазнала впливу надзвичайної ситуації державного рівня, обстановкою на аварійних об'єктах і прилеглий до

них території;

- ◆ вивчає обставини, що склалися, та готує інформацію Президентові України і Кабінетові Міністрів України щодо вжитих заходів, пов'язаних з реагуванням на надзвичайну ситуацію державного рівня та причини її виникнення.

КОМІСІЇ НАДАЄТЬСЯ ПРАВО:

- застосовувати без попереднього узгодження з відповідними центральними та місцевими органами виконавчої влади сили і засоби, призначені виконувати завдання із запобігання надзвичайним ситуаціям та реагування на них (крім запасів державного матеріального резерву);

- заслуховувати керівників (представників) центральних і місцевих органів виконавчої влади з питань, що належать до її компетенції, і давати їм відповідні доручення;

- одержувати від центральних і місцевих органів виконавчої влади матеріали і документи, необхідні для вирішення питань, які вона розглядає;

- залучати до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у разі потреби, всі функціональні підсистеми єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру;

- розглядати матеріали про причини виникнення і наслідки надзвичайних ситуацій та вносити пропозиції щодо притягнення до адміністративної або кримінальної відповідальності посадових осіб, винних у виникненні надзвичайної ситуації.

ГОЛОВА КОМІСІЇ МАЄ ПРАВО:

- ◆ залучати для ліквідації або запобігання виникненню надзвичайної ситуації будь-які транспортні, рятувальні, відбудовчі, медичні та інші сили і засоби відповідно до законодавства;

- ◆ приймати рішення в межах повноважень Комісії з питань реагування на надзвичайну ситуацію;

- ◆ вносити пропозиції Президенту України і Прем'єр-міністру України про заохочення (нагородження) осіб, які внесли значний вклад у розробку та реалізацію заходів запобігання надзвичайним ситуаціям, ліквідацію їх наслідків;

- ◆ делегувати на період ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій свої повноваження своїм заступникам.

Завдання до самостійної підготовки
Вивчення матеріалу лекції

Лекцію розробив:

Доцент

М.І.Адаменко